

Strasbourg, 15.7.2014
COM(2014) 469 final

ROHELINE RAAMAT

**Euroopa traditsioonilise oskusteabe kõige tõhusam kasutamine: võimalused Euroopa
Liidu geograafilise tähise kaitse laiendamiseks mittepõllumajanduslikele toodetele**

EMPs kohaldatav tekst

ROHELINE RAAMAT

Euroopa traditsioonilise oskusteabe kõige tõhusam kasutamine: võimalused Euroopa Liidu geograafilise tähise kaitse laiendamiseks mittepõllumajanduslikele toodetele

Sisukord

Sissejuhatus	4
I Geograafiliste tähiste kõige tõhusam kasutamine: võimalikud eelised, mis tulenevad ELi geograafilise tähise kaitse laiendamisest mittepõllumajanduslikele toodetele	6
1. Geograafilised tähised ELis: praegune olukord	6
1.1 Mis on geograafiline tähis?	6
1.2 Geograafilise tähise kaitse õigusraamistik	6
1.2.1 Rahvusvaheline õigusraamistik	6
1.2.2 ELi õigusraamistik	7
2. Võimalikud majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised eelised, mis tulenevad geograafilise tähise ELi tasandi kaitse laiendamisest mittepõllumajanduslikele toodetele	8
2.1 Mittepõllumajanduslike geograafiliste tähiste majanduslik potentsiaal	8
2.2 Tarbija kasu	9
2.3 Toetatakse ELi rahvusvahelisi jõupingutusi tugevdada geograafiliste tähiste kaitset	10
3. Probleemid ja lahendamist vajavad ülesanded, mis on seotud mittepõllumajanduslike toodete võimaliku muutmisega geograafilise tähise kaitse kõlblikuks	11
4. Muud võimalused peale ELi ühtlustatud kaitse	13
II Geograafilise tähise kaitse võimalused ELi tasandil	14
1. Kaitse eesmärgid ja tingimused	14
1.1 Märgistus: nimetused ja sümbolid	15
1.2 Millised tähised tuleks geograafilise tähise kaitse alt välja jätta?	15
2. Mille suhtes tuleks geograafilise tähise kaitset kohaldada – kas sektoriteülene või sektoripõhine lähenemisviis?	16
3. Toote ja territooriumi vaheline seos	17
3.1 Kui tugev peaks olema seos territooriumiga?	17
3.2 Kvaliteet ja toote spetsifikaat	18
3.3 Toote hea maine	19

4. Kuidas kaitset tugevdada?	19
4.1 Siseriiklike seaduste ühtlustamine	19
4.2 Kogu ELi hõlmava ühtse süsteemi loomine.....	20
5. Registreerimine	20
5.3 Protsessi sisu	21
5.3.1 Taotlejad.....	21
5.3.2 Geograafilise tähise registreerimise vaidlustamine.....	22
5.3.3 Tasud	22
6. Kaitse ulatus	23
6.1 Antud kaitse tase	23
6.2 Geograafilise tähisega seotud õiguste järelevalve ja jõustamine	24
6.3 Mittepõllumajandusliku geograafilise tähise kaitse kestus	24
7. Pärast registreerimist.....	25
7.1 Kaitse tühistamine	25
7.2 Geograafiliste tähiste ja kaubamärkide võimalikud vastuolud	25
Kokkuvõte	26

Sissejuhatus

Tänapäeva globaliseerunud maailmas on tarbijale pakutavate toodete sortiment peaaegu piiramatu. Teadliku valiku tegemiseks peavad tarbijad koguma ja võrdlema üha arvukamate kaupade hindu ja omadusi kajastavat teavet. Toote hind ja põhitunnused ei tarvitse olla ainsad otsust mõjutavad tegurid. Tarbijad otsivad ka ehedate, algupäraste kvaliteetsete toodete kindlakstegemise viise ja ootavad, et kvaliteet ja reklaamitud eripärad tagaksid omadused, mida nad väärtustavad ja mille eest nad on sageli valmis juurde maksma.

Selle saavutamiseks võib toodetega seostatava maine ja/või ettenähtud kvaliteediomadused, mis tulenevad nende konkreetsest päritolust, kinnistada toodet iseloomustava mõiste „geograafiline tähis” abil. Geograafilised tähised on tähised, mis näitavad kaupade pärinemist riigist, piirkonnast või konkreetsest kohast, kus toote eriline kvaliteet, maine või muu omadus on olulisel määral seotud selle geograafilise päritoluga, näiteks Bordeaux (vein), Vetro di Murano (klaas) või Prosciutto di Parma (Parma sink).

Geograafilised tähised on enesestmõistetavalt asjakohased põllumajandustoodete, toiduainete, veinide ja muude alkoholsete jookide puhul, kui nende geograafiline päritolu on seotud kvaliteediomadustega, mis tulenevad otseselt pinnasest või kliimast (näiteks veinid) või looduslike tegurite ja traditsiooniliste töötlemismeetodite kombinatsioonist, mida piirkonnas rakendatakse (näiteks Baieri õlu). Siiski ei ole geograafiliste tähistega kasutamine piiratud ainult põllumajandustoodetega. Geograafiline tähis võib rõhutada ka toote eriomadusi, mille annab neile inimtegevus toote päritolukohas, nagu erilised tootmisoskused ja tavad. Nii on see näiteks käsitööesemete puhul, mida valmistatakse üldiselt käsitsi, kasutades kohalikke looduslikke ressursse, ja mis kuuluvad tavaliselt kohalike kogukondade traditsioonide hulka.

Euroopa Liit (EL) on rikas selliste ehedate mittepõllumajanduslike toodete poolest, mis põhinevad sellistel traditsioonilistel teadmistel ja valmistamisvõtetel, mille juured on sageli konkreetse geograafilise paikkonna kultuurilises ja sotsiaalses pärandis, näiteks Český křišťál (Böömi kristall), Tartan (Šoti ruudumuster), Marmo di Carrara (marmor) või Meissner Porzellan (portselan). Kõik need tooted moodustavad osa Euroopa traditsioonilistest teadmistest ja oskustest ja on seetõttu olulised Euroopa kultuuripärandi seisukohast ning täiendavad kultuuri- ja loovmajandust. Neil on ka arvestatav majanduslik potentsiaal, juhul kui nende kasutamise õiguslikud tingimused on täidetud. Innovatsioon ja tehnoloogiline progress on olulised vahendid, mis aitavad kohalikku oskusteavet ja pärandit kõige tulemuslikumalt ära kasutada.

EL täidab geograafilise tähise kaitse eeskirju intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide (TRIPS) lepingu raames, mida kohaldatakse Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO)

kõigile 159 liikmele ja mis hõlmab nii põllumajandus- kui ka mittepõllumajanduslikud tooted. Kõikides WTO liikmesriikides tuleb geograafilisi tähiseid kaitsta, et vältida üldsuse eksitamist kaupade päritolu suhtes ja tõkestada kõlvatut konkurentsi. WTO liikmetel on lubatud selle saavutamiseks kasutada erinevaid õiguslikke vahendeid. Teatavad WTO liikmed, sealhulgas 15 ELi liikmesriiki, on kehtestanud *sui generis* õigusaktid mittepõllumajanduslike toodete geograafilise tähise kaitsmiseks.

ELi tasandil on ühtne geograafilise tähise kaitse praegu tagatud veinide, piiritusjookide, aromatiseeritud veinide ning põllumajandustoodete ja toiduainete puhul. ELi tasandil ei ole mittepõllumajanduslike toodete geograafilise tähise kaitset siiani ühtlustatud ega ühtset kaitset kehtestatud. Selle asemel kohaldatakse siseriiklikke õigusakte ning seetõttu on õigusliku kaitse tase kogu Euroopas erinev. Mittepõllumajanduslikud tootjad, kes soovivad kaitsta geograafilist tähist kogu ELis, peavad saavutama eraldi kaitse igas liikmesriigis – see ei ole ilmselt kooskõlas siseturu eesmärkidega.

Komisjon tõstatas selle küsimuse oma 2011. aasta teatises *intellektuaalomandiõiguste ühtse turu*¹ kohta ja tegi ettepaneku põhjalikult analüüsida mittepõllumajanduslike toodete geograafilise tähise kaitse olemasolevat õigusraamistikku liikmesriikides ja selle mõju siseturule.

Järgmisena telliti 2012. aastal² *uuring mittepõllumajanduslike toodete geograafilise tähise kaitse kohta siseturul* (edaspidi „uuring”). Uuringus, mille komisjon avaldas 2013. aasta märtsis, jõutakse seisukohale, et olemasolevad õiguslikud vahendid, mis on tootjatele kättesaadavad riikide ja Euroopa tasandil, ei ole piisavad. Komisjon korraldas 22. aprillil 2013 avaliku arutelu, et arutada uuringu järeldusi ja pakkuda platvormi laiaulatuslikuks aruteluks mittepõllumajanduslike toodete tõhusama geograafilise tähise kaitse vajaduse üle ELi tasandil. Paljud osalevad sidusrühmad toetasid üleskutset kehtestada ELi tasandil tugevam mittepõllumajanduslike toodete geograafilise tähise kaitse.

Arvestades uuringu järeldusi ja avaliku arutelu tulemusi, otsustas komisjon oma analüüsitööd käesoleva roheline raamatuga jätkata. Eesmärk on konsulteerida kõikide sidusrühmadega võimalikult suures ulatuses, et välja selgitada mittepõllumajanduslike toodete geograafilise tähise kaitse suurendamise vajadus ELis ning valida vajaduse korral lähenemisviis suurema kaitse saavutamiseks. Kõiki huvitatud osapooli kutsutakse käesolevas rohelises raamatus tõstatatud teemade kohta arvamust avaldama ja vastama konkreetsetele küsimustele. Komisjon arvestab selle konsultatsiooni tulemustega, kui ta langetab otsuse edasise tegevuse vajaduse kohta ELi tasandil.

¹ http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/ipr_strategy/COM_2011_287_en.pdf.

² Uuring tehti enne Horvaatia ühinemist Euroopa Liiduga ja seetõttu see Horvaatiat ei hõlma.

I Geograafiliste tähiste kõige tõhusam kasutamine: võimalikud eelised, mis tulenevad ELi geograafilise tähise kaitse laiendamisest mittepõllumajanduslikele toodetele

1. Geograafilised tähised ELis: praegune olukord

1.1 Mis on geograafiline tähis?

Geograafiline tähis on märk, tavaliselt nimi, mida kasutatakse selliste kaupade tähistamiseks, millel on konkreetne geograafiline päritolu ja kvaliteediomadused, erijooned või maine, mis on olulisel määral seostatavad päritolukohaga. Tavapäraselt sisaldab geograafiline tähis kaupade päritolukoha nime või koosneb sellest. Kõnealust nime võivad kollektiivselt kasutada kõik teatava piirkonna ettevõtjad, kes toodavad teatavat toodet ettenähtud viisil. Champagne ja Prosciutto di Parma on mõned maailmakuulsate geograafiliste tähiste näited.

Geograafilise tähise kui intellektuaalse omandi kaitse eesmärk on tagada tootjate aus konkurents ja pakkuda tarbijale usaldusväärset teavet tootmiskoha ja/või -meetodi ning toote kvaliteedi kohta³. Geograafiliste tähiste kaitse on olulise tähtsusega traditsiooniliste ja kvaliteetsete toodete ning nendega seotud oskusteabe ja töökohtade säilitamisel. Seetõttu toetatakse geograafiliste tähiste kaitsmisega väikesi ja keskmise suurusega ettevõtjaid ja tootjaid (VKEd). Geograafilised tähised rõhutavad inimtegevuse, kultuuri, maa ja ressursside vahelisi seoseid ning aitavad kaitsta mittemateriaalset vara, nagu maine ja kvaliteedistandardid.

Geograafilise tähise kaitsmine ergutab ka investeerima uutesse tehnoloogiatesse ja uuendustesse, et kaitsta toodete suurepärase kvaliteeti ja säilitada samal ajal konkurentsivõime.

Geograafilistel tähistel on erijooned, mis eristavad neid muudest intellektuaalomandiõigustest: tähised ei ole üldiselt ühe äriühingu omand, nagu on kaubamärgid või patendid. Geograafiline tähis kuulub tervele kogukonnale, täpsemalt kõikidele tootjatele, kelle tooted pärinevad kindlast geograafilisest piirkonnast ja vastavad geograafilise tähise spetsifikaadis esitatud kirjeldusele.

1.2 Geograafilise tähise kaitse õigusraamistik

1.2.1 Rahvusvaheline õigusraamistik

Geograafiliste tähiste kaitse tagatakse mitme Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) hallatava lepinguga, eriti 1883. aasta tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooni⁴ ning registreeritud päritolunimetuste kaitse ja nende rahvusvahelise registreerimise Lissaboni lepinguga⁵. Lisaks sellele käsitletakse intellektuaalomandi õiguste

³ Nagu muud tooted, peavad ka geograafilist tähist kandvad tooted olema kooskõlas ELi „põhinõuete” süsteemiga ja vastama tooteohutuse nõuetele, millega tagatakse siseturu nõuetekohane toimimine, toodete ohutus tarbijate jaoks ja teatavate muude avalike huvide kaitse, näiteks keskkonnakaitse või energiatõhususe.

⁴ Pariisi konventsioonis viidatakse üldiselt „päritolutähistele” ja „päritolunimetustele” kui tööstusomandi objektidele, kuid ei täpsustata neid mõisteid. Kõik ELi liikmesriigid on selle konventsiooni osalised.

⁵ Kümme ELi liikmesriiki on Lissaboni lepingu osalised. Seitse ELi liikmesriiki on selle ratifitseerinud: Bulgaaria, Tšehhi Vabariik, Prantsusmaa, Ungari, Itaalia, Portugal ja Slovakkia. Kolm riiki on lepingu allkirjastanud, kuid ei ole seda veel ratifitseerinud: Hispaania, Kreeka ja Rumeenia.

kaubandusaspektide lepingu artiklites 22–24 geograafiliste tähiste rahvusvahelist kaitset WTO raames⁶.

Nimetatud rahvusvahelised lepingud võimaldavad tagada geograafilise tähise kaitse kõikidele, nii põllumajanduslikele kui ka mittepõllumajanduslikele tooteliikidele. Need erinevad siiski märkimisväärselt mõiste, ulatuse, seonduvate jõustamismeetmete ja geograafilise tähise kaitse muude tahkude lõikes.

1.2.2 ELi õigusraamistik

Euroopas võimaldatakse nii põllumajandus- kui ka mittepõllumajanduslike toodete geograafilise tähise kaitset. Põllumajandustoodetele ja toiduainetele (veinid, kanged alkohoolsed joogid) tagatakse ühtne kaitse ainult ELi tasandil. Mittepõllumajanduslike geograafilisi tähiseid kaitstakse üksnes siseriiklikul/piirkondlikul tasandil erinevate siseriiklike õigusraamistike kaudu.

1.2.2.1 Põllumajandustoodete ja toiduainetega piirduv ühtne kaitse ELi tasandil

ELi tasandil on ühtne geograafilise tähise kaitse kehtestatud veinidele (1970), kangetele alkohoolsetele jookidele (1989), aromatiseeritud veinidele (1991) ning muudele põllumajandustoodetele ja toiduainetele (1992). Nende süsteemide peamine eesmärk on kvaliteedi, sortimendi ja väärtuse suurendamine toiduahelas, sektori traditsioonilise oskusteabe säilitamine ning mitmekesistamise ja tööhõive edendamine maapiirkondades. Nende süsteemidega kindlustatakse hõlmatud toodete kaitstud nimetustele kogu ELis laiaulatuslik ühtne kaitse ainult ühe taotluste esitamise protsessi kaudu. 2014. aasta aprilli lõpuks oli ELi tasandil registreeritud 336 kange alkoholi nimetust, 1 577 veinide nimetust ja 1 184 toiduainete ja põllumajandustoodete nimetust. ELi geograafilise tähisega toodete hinnanguline müügiväärtus küündis 2010. aastal 54,3 miljardi euron, kaasa arvatud geograafilise tähisega kaupade eksportmüük 11,5 miljardi euro väärtuses (15 % ELi toidu- ja joogitööstuse ekspordist).

Euroopa Liidu Kohus on kinnitanud, et geograafiline tähis kujutab endast intellektuaalomandiõigust⁷. ELi tähiste kaitse süsteem on ainuõiguslik ja takistab liikmesriike käigus hoidmast eraldi paralleelseid siseriiklikke või piirkondlikke kavasid (mis on võimalik näiteks kaubamärkide puhul)⁸. Siseriiklikud süsteemid on loodud selleks, et reguleerida ELi geograafilise tähise registreerimise taotlusprotsessi esimest etappi ja tagada nende haldusjõustamine (täpsemalt ametlik kontrollimine, kas toode vastab tootjate esitatud spetsifikaatide tingimustele, ja geograafilise tähise turul kasutamise seire)⁹.

⁶ Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu artiklis 22 määratletakse geograafilise tähise mõiste ja WTO liikmete üldised kohustused kaitse tagamiseks geograafilise tähise eksitava kasutamise vastu ja kõlvatu konkurentsina käsitatava kasutamise vastu. Selles nõutakse osalejatelt ka selliste kaubamärkide registreerimisest keeldumist või registreerimise tühistamist, mis sisaldavad näidatud territooriumilt mittepärinevate kaupade geograafilist tähist või koosnevad sellest, kui tähise kasutamine selliste kaupade kaubamärgi koosseisus võib üldsust eksitada tegeliku päritolukoha osas. Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu artikliga 23 antakse kõrgema tasemega kaitse veinide ja kangete alkohoolide geograafilistele tähistele. Artikli 23 lõikes 1 sätestatakse absoluutse kaitse standard, millega nõutakse osalejatelt selliste veinide/kangete alkohoolsete jookide registreerimise takistamist, mis ei pärine asjakohasest geograafilisest paikkonnast, isegi kui kaupade tegelik päritolu on samuti ära näidatud või geograafilist tähist kasutatakse tõlgitult või sellega kaasnevad sellised väljendid nagu „liik”, „tüüp”, „stiil”, „imitatsioon” vms. Veinide ja kangete alkohoolsete jookide geograafilisi tähiseid tuleb kaitsta, isegi kui geograafilise tähise nimetuse väärkasutus tarbijaid ei eksitaks.

⁷ Vt kohtuasi C-3/91, Turrón de Jijona, punkt 37, või Prosciutto di Parma, C-108/01, punkt 64.

⁸ Vt kohtuasi C-478/07, Budějovický Budvar, punkt 114.

⁹ Vt kohtuasi C-35/13, Felino, punkt 28.

ELi põllumajandustoodete geograafilise tähise kaitse süsteemi peetakse üldjoontes edukaks, nagu näitab hiljutine Euroopa Komisjoni tellitud uuring¹⁰. Uuring näitas selgeid eeliseid tarbijate ja tootjate jaoks. Sellised eelised on näiteks üksikasjalik teave ja kvaliteeditagatis tarbijatele, stabiilsemad kasumimarginaalid tootjatele, paranenud nähtavus, seda sageli tänu kaubandussessidel osalemisele, juurdepääs uutele omamaistele ja/või eksportturgudele, parem juurdepääs edendamismfondidele ja tootjatele pakutavale investeerimisabile. Geograafilise tähise kaitse aitab säilitada ka kohalikku taristut ja tööhõivet, eriti vaesemates piirkondades, tuues sel viisil kasu ühiskonnale tervikuna.

1.2.2.2 Erinevad siseriiklikud õigusraamistikud mittepõllumajanduslikele toodetele

Liikmesriikide seadused, mis käsitlevad mittepõllumajanduslike geograafiliste tähiste kaitset, ei ole veel ühtlustatud. Seetõttu erinevad liikmesriikide asjakohased siseriiklikud raamistikud üksteisest märkimisväärselt. Suured erinevused esinevad mõistetes, registreerimismenetlustes ja kuludes, kaitse ulatuses ja jõustamisvahendites. Seetõttu kohaldatakse mittepõllumajanduslikele geograafilistele tähistele sõltuvalt tootmisriigist erineva tasemega kaitset, võttes aluseks intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingus sätestatud kaitse põhinõuded.

Kõikides liikmesriikides on mittepõllumajanduslikud tooted hõlmatud kõlvatut konkurentsi või tarbijate eksitamist käsitlevate seadustega. Samuti on need tooted hõlmatud kaubamärgiseadusega, millega võidakse samuti tagada teatava ulatusega kaitse. *Sui generis* süsteemid mittepõllumajanduslike toodete geograafilise tähise kaitseks on praegu kasutusel 15 liikmesriigis¹¹. Nende seaduste vorm erineb, ulatudes piirkondlikest või üleriigilistest konkreetseid tööstusharusid (näiteks keraamikat) käsitlevatest õigusaktidest eriseadusteni, mis kehtivad teatavate toodete (näiteks Solingeni nugade) suhtes, või piirkondlike või siseriiklike seadusteni, millega kaitstakse kõiki mittepõllumajanduslikke geograafilise tähisega tooteid¹².

Küsimus

1. Kas teie meelest on ELi eri liikmesriikides praegu pakutava mittepõllumajanduslike toodete geograafilise tähise kaitse eri tasemel ja eri vahenditel eeliseid või puuduseid? Palun selgitage oma vastust.

2. Võimalikud majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised eelised, mis tulenevad geograafilise tähise ELi tasandi kaitse laiendamisest mittepõllumajanduslikele toodetele

2.1 Mittepõllumajanduslike geograafiliste tähiste majanduslik potentsiaal

ELi ühtlustatud geograafiliste tähiste süsteem võib mittepõllumajanduslike toodete tootjatele pakkuda kahte peamist võimalikku eelist. Tootjate toodete eristatavuse ja atraktiivsuse

¹⁰ Uuring „Value of production of agricultural products and foodstuffs, wines, aromatised wines and spirits protected by a geographical indication (GI)” (Geograafilise tähisega (GT) kaitstud põllumajandustoodete ja toiduainete, veinide, aromatiseeritud veinide ja kangete alkoholsete jookide tootmise väärtus) on kättesaadav veebilehel http://ec.europa.eu/agriculture/external-studies/value-gi_en.htm.

¹¹ Belgia (Valloonia), Bulgaaria, Horvaatia, Tšehhi Vabariik, Eesti, Prantsusmaa, Saksamaa, Ungari, Läti, Poola, Portugal, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia, Hispaania (Murcia piirkond), vt uuringu lk 30.

¹² Uuring mittepõllumajanduslike toodete geograafilise tähise kaitse kohta siseturul, lk 29–73, http://ec.europa.eu/internal_market/indprop/docs/geo-indications/130322_geo-indications-non-agri-study_en.pdf.

suurenemine tänu tagatud kvaliteedile ja kindlale päritolule kogu ELi ulatuses võib hoogustada müüki¹³ ning kogu ELis tagatakse tõhusam ja ühtsem kaitse võltsimise ja jäljendamise tõttu tekkinud kahju vastu.

Geograafilise tähise kaitset on võimalik kohaldada igat liiki mittepõllumajanduslikele toodetele ja tootmismeetoditele, alates madala kuni keskmise tehnoloogilise tasemega toodetest, näiteks Český křišťál (Böömi kristall), kuni kõrge tehnoloogilise tasemega toodeteni. Hiljutise uuringu hinnangul annab otsene ja kaudne tööhõive Euroopa mittepõllumajandusliku geograafilise tähise sektoris kuni 4,08 miljonit töökohta¹⁴. Need töökohad on valdavalt vaesemates piirkondades asuvates VKEdes¹⁵. Kahes kolmandikus piirkondadest, millest mittepõllumajanduslikud geograafilise tähisega tooted pärinevad, on vaesuse või töötuse määr kõrgem kui 20 %.

Kogu ELis kaitstava geograafilise tähisega mittepõllumajandusliku toote maine ja/või kvaliteet võib aidata tootjatel juurde pääseda müügiedendusfondidele ja avalike asutuste pakutavale investeerimisabile ning hõlbustada juurdepääsu kaubandusmessidele. Võimalus ühineda kogu ELi ulatuses ühtlustatud geograafilise tähise kavaga võib paremaks muuta ka kaitstud nimetuse kollektiivse korralduse ja selle haldamise tootjate liitude poolt.

Kuulus geograafiline tähis võib päritolukohale või -piirkonnale ka suuremat tuntust tuua ja avaldada võimendavat mõju näiteks turismi,¹⁶ kaubandusmesside ja kultuurilise tegevuse ergutamise kaudu ning sellega seoses võidakse luua rohkem töötamisvõimalusi¹⁷.

Geograafilist tähist kandvate konkreetsete toodetega seotud tööhõivet ei saa tavaliselt üle viia teistesse paikkondadesse, kuna on olemas traditsioonilised seosed kindla territooriumiga. Seda silmas pidades võib konkreetsete piirkondade heaolu suurendamine mittepõllumajanduslikele toodetele geograafilise tähise kaitse andmisega aidata säilitada töökohti ja jõukust teatavates majanduslikult nõrkades piirkondades.

Küsimused

2. Kas teie arvates võib mittepõllumajanduslike toodete ELi geograafilise tähise tugevdatud ja ühtlustatud kaitse ELi tasandil avaldada positiivset majanduslikku mõju siseturule eespool kirjeldatud viisil?
3. Kas te näete negatiivseid mõjusid, mida selline kaitse võib avaldada ELi majandusele?

2.2 Tarbija kasu

Geograafiline tähis võimaldab tarbijatel, kes tähtsustavad toodete geograafilist päritolu, on tundlikud kultuuride või traditsioonide suhtes, mida need tooted esindavad, või peavad

¹³ Lisaks sellele mõjutab geograafilise tähise staatus märkimisväärselt tootjate võimalust hakata tarnima suurtele jaemüüjatele ja leida uusi kliente väljaspool piirkondi, kus tooted on tarbijate seas traditsiooniliselt tuntud ja hinnatud. Peale selle aitab geograafilise tähise nimetus tootjatel saavutada juurdepääsu uutele eksporditurgudele, kuna välisurgude tarbijad suhtuvad geograafilistesse tähistesse kui välisasutuse kontrollitud toote kvaliteedi täiendavasse tagatisse.

¹⁴ Uuringu lk 133.

¹⁵ Allikas: Euroopa statistilised andmed vaesuse ja töötuse kohta NUTS 2 piirkonnas. Selline on olukord näiteks Belgia pitsi (dentelles de Binche) või Olho Marinho (Portugal) musta savi (louça de barro preto de Olho Marinho) puhul.

¹⁶ Näiteks Euroopa „keraamikatee” (tunnistatud alates maist 2012 Euroopa Nõukogu „kultuuripärandi teeks”), mille eesmärk on muuta keraamika tootmise alad jätkusuutlike turismisihtkohtadena ligitõmbavaks.

¹⁷ Vt: *Geographical Indications, An introduction*, WIPO,

http://www.wipo.int/export/sites/www/freepublications/en/geographical/952/wipo_pub_952.pdf.

oluliseks kaupade eriomadusi või kvaliteeti, teha teadlikke ja turvalisi valikuid, mis põhinevad usaldusväärsel teabel¹⁸. Geograafilise tähise ülesanne on pakkuda tarbijatele kindlustunnet, et tootel on konkreetsest päritolukohast tulenev kindel kvaliteet, kindlad omadused ja/või kindel maine, kui see on tarbijate jaoks oluline.

Ametlikud kontrollid või seiremehhanismid, millega tagatakse, et kaitstud geograafilise tähisega tooted vastavad toote spetsifikaadis esitatud tingimustele, on praegu põllumajandussektori ELi geograafilise tähise süsteemide põhitunnus. Geograafilise tähise kaitse on vahend, mis aitab ära hoida geograafilise tähise nimetuse kuritahtlikku kasutamist turul. Selle eesmärk ei ole piirata tarbijatele kättesaadavat tootevalikut, vaid reserveerida konkreetne nimetus kasutamiseks sellistele kaupadele, mis vastavad toote spetsifikaadis esitatud tingimustele ja millel on selge geograafiline traditsioon. See ei takista teistel tootjatel turustamast sama tüüpi kaupu erineva nimetuse all. Sisuliselt on geograafilise tähise ülesandeks kaitsta tarbijaid selliste kaupade omandamise eest, millel ei ole ootuspäraseid kvaliteediomadusi ja tunnuseid, mille eest nad võivad olla valmis täiendavat hinda maksma¹⁹.

Küsimused

4. Kas teie arvates võiks mittepõllumajanduslike toodete ELi geograafilise tähise ühtlustatud kaitse olla tarbijatele kasulik?
5. Kas te näete võimalikke negatiivseid tagajärgi tarbijate jaoks?

2.3 Toetatakse ELi rahvusvahelisi jõupingutusi tugevdada geograafiliste tähiste kaitset

Mittepõllumajanduslike toodete geograafiliste tähiste ühtse kaitsesüsteemi loomine ELis võib positiivselt mõjutada ka läbirääkimisi kaubanduslepingute üle kolmandate riikidega, kes on huvitatud oma mittepõllumajanduslike toodete geograafiliste tähiste parema kaitse tagamisest ELis. Mittepõllumajanduslike geograafiliste tähiste kaitse ühtlustatud ja sidusa ELi süsteemi puudumine vähendab ELi suutlikkust pidada kõnealuses küsimuses kahepoolseid läbirääkimisi ja saavutada ELi põllumajanduslike geograafiliste tähiste parem kaitse nendes riikides. Kolmandate riikide mittepõllumajanduslike geograafiliste tähiste kaitse ELi turul on muutunud üha olulisemaks teguriks mitmetes kahepoolsetes läbirääkimistes ELi kaubanduspartneritega. Viimastel on sageli hästi tuntud käsitööesemete ja mittepõllumajanduslike toodete valmistamise rikkalikud traditsioonid: näiteks India kaitseb saride, siidimaalide ja suurrätikute teatavaid mittepõllumajanduslikke geograafilisi tähiseid.

WTOs mitmepoolset tasandil tehtavaid ELi jõupingutusi läbirääkimistes geograafilise tähise kaitse taseme tõstmiseks võib toetada ka mittepõllumajanduslike geograafiliste tähiste kaitse ühtne Euroopa süsteem. WTO Doha arenguprogrammi läbirääkimistel on EL tegutsenud selle nimel, et praegu üksnes veinile ja kangetele alkoholsetele jookidele tagatavat kõrgetasemelist kaitset laiendataks kõikidele toodetele.

¹⁸ Eurobaromeetri 2008. aastal läbi viidud uuringu (nr 298) kohaselt tunnistas 26 % tarbijatest, et neid huvitab toiduks mittekasutatavate toodete päritoluriik (mitte geograafilised tähised kui sellised). Päritolu aspekt oli pingereas hinna, ohutuse ja tootemargi järel 4. kohal.

¹⁹ Üksnes sel juhul, kui tarbijad õpivad tundma toodete kvaliteediomadusi, on tootjatel otstarbekas investeerida eriti hea kvaliteediga toodete valmistamisse. Kui ettevõtte otsustab toota eriti hea kvaliteediga tooteid, tasub see otsus ennast ära tulevikus, sest tootja kujundab selle pikaajalise investeeringuga endale hea maine. Seetõttu on ettevõttel stiimul investeerida oma mainesse ainult juhul, kui tarbijad on kvaliteedist teadlikud ja kui nad lõpptulemusena maksavad kõrgemat hinda. Tarbija omakorda saab laia valiku kvaliteetseid ja ohutuid tooteid.

Küsimus

6. Kas te näete mittepõllumajanduslike toodete ELi geograafilise tähise ühtlustatud kaitse võimalikke eeliseid või puudusi seoses ELi ja kolmandate riikide vaheliste kaubandussuhetega? Kui näete, siis milliseid?

2.4 Euroopa traditsioonide, oskusteabe, kultuurilise eneseväljenduse mitmekesisuse²⁰ ja kultuuripärandi säilitamine ja väärtustamine

Tüüpilised geograafilise tähise saamiseks kõlblikud mittepõllumajanduslikud tooted konkureerivad kõige tõhusamalt oma ehtsuse, eristatava kvaliteedi ja muude tarbijate väärtustatavate omaduste toel. Neile avaldavad pidevat survet nende mainet kuritarvitavad tooted, mis on sageli halvema kvaliteediga ja mida müüakse madalamate hindadega. Geograafilise tähise saamiseks kõlblikud tooted võivad olla edukad, kui konkurents põhineb ausatel tavadel, aga kui jälgendatud tooted saavutavad eelise maine, eheduse ja kvaliteedi arvelt, mida eeldatakse algupärastelt toodetelt, kasutades selleks geograafilist nimetust, millega maine on lahutamatu seotud, võib see viia algupäraste toodete valmistamise lõpetamiseni ja kadumiseni, nagu juhtus näiteks Leedu linase kanga tööstusega. Geograafilise tähisega tooted hoiavad alal traditsioonilist ja väärtuslikku oskusteavet, mida antakse edasi põlvkonnalt põlvkonnale. Nende tootmise meetodid ja abitegevus tagavad kohalikule ühiskonnale identiteedi, mida on kujundatud pika aja jooksul. Geograafilise tähisega tooted toetavad nii tootjate omavahelisi kui ka tootjate ja muude kohalike huvitatud üksuste, näiteks avalike asutuste ja turismiorganisatsioonide vahelisi koostöövõrgustikke. Seetõttu aitavad need kujundada piirkonna sotsiaalset kapitali. Lühidalt öeldes võib Euroopa ajaloolise, kultuurilise ja sotsiaalse pärandi märkimisväärne koostisosa ohtu sattuda, kui geograafilise tähisega tooted kaovad asjakohase kaitse puudumise tõttu.

Küsimused

7. Kas usute, et mittepõllumajanduslike geograafiliste tähiste ühtlustatud kaitse ELi tasandil aitaks säilitada traditsioonilist kultuuri- ja kunstipärandit, mida esindavad kaitsekõlblikud tooted? Palun selgitage oma vastust.
8. Kas selline kaitse toetaks tootmispiirkondade sotsiaalse kapitali suurendamist?

3. Probleemid ja lahendamist vajavad ülesanded, mis on seotud mittepõllumajanduslike toodete võimaliku muutmisega geograafilise tähise kaitse kõlblikuks

Mida parem on geograafilise tähise maine ja mida suurem on selle tuntus, seda tõenäolisemalt püüavad konkurendid selle arvelt kasu lõigata ning väärkasutada tähise nimetust kaupade juures, mis ei pärine konkreetsest geograafilisest piirkonnast ja/või ei vasta asjaomase toote spetsifikaadis esitatud tingimustele või kvaliteeditunnustele, millele nimetus viitab. Geograafilise tähise väärkasutamise tagajärjeks on seaduslike kauplejate tulu ja turuosa kaotus, samuti potentsiaalne maine kahjustamine ning lisanduvad kohtukulud.

²⁰ Euroopa Liit on alates 2006. aastast UNESCO kultuurilise väljenduse mitmekesisuse kaitse ja edendamise konventsiooni osaline ning ELi toimimise lepingu artikli 167 kohaselt võtab liit aluslepingute muude sätete kohaselt tegutsedes arvesse erinevaid kultuuriaspekte, eriti selleks, et austada ja edendada oma kultuuride mitmekesisust.

Uuringu kohaselt teatati 57,4 % uuritud toodete (n = 94) puhul suurtest probleemidest ja suurest kahjust nende geograafilise tähise väärkasutuse tõttu²¹. Nende hulka kuuluvad:

- järeletehtud tooted, mis on pärit samast riigist,²² teisest ELi riigist²³ või kolmandast riigist, eriti Aasiast²⁴;
- seosed, mida tekitavad kaitstud nimetusega mitteseotud tooted, näiteks sõnastus „Belgian stone” (Belgia kivi) võltsitud Pierre bleue de Belgique (kivi) puhul või Türgi marmor, mida turustatakse „Botticino Royal” ja „The New Botticino” nimetuste all,²⁵ või
- seosed, mida tekitavad kaitstud nimetusega mitteseotud tooted, mis ei ole sama tüüpi tooted, näiteks Hiina graniit, India kiltkivi ja muudest riikidest pärit lubjakivi, mille puhul kasutatakse nimetust „Castilla-Leóni looduslik kivi”²⁶.

Rikkujate vastu algatatava kohtumenetluse kulud võivad osutuda äriühingu jaoks märkimisväärseks rahaliseks koormuseks. Näiteks on ettevõtja Český granát (Tšehhi Vabariik) hinnangulised kulud juhtumi kohtusse või haldusasutusse viimisel 200 000 Tšehhi krooni (umbes 7 770 eurot) aastas ning ettevõtjal Solingen on nende kulude suurus umbes 50 000 eurot aastas²⁷. Sõltuvalt olukorrast võivad tõhusa kaitse tagamise kulud kujuneda veel tunduvalt suuremaks.

Uuring näitab, et tootjad rakendavad enda kaitsmiseks rikkumiste vastu mitmesuguseid strateegiaid, nagu protestikirjad (näiteks Harris Tweed, Schwarzwälder Kuckucksuhr), võltsimisvastased kampaaniad (näiteks Swiss Watches), kaubamärkide registreerimine (näiteks Ceramica Artistica e tradizionale di Vietri sul Mare) või kohtumenetluse algatamine (näiteks Deruta ceramics, Murano).

Uuringus jõutakse järeldusele, et kõikide nimetatud meetmete võtmise tulemus on paraku sageli ettearvamatult mittepõllumajanduslike geograafiliste tähiste kaitse ELi ühtse õigusraamistiku puudumise tõttu, mille tagajärjel rakendatakse erinevaid süsteeme, mis pakuvad kaitset erineval tasemel, mida jõustatakse erinevalt ja millel puudub selge üldine raamistik.

Küsimused

9. Kas te usute, et mittepõllumajanduslike toodete ELi geograafilise tähise ühtlustatud kaitse võib aidata tootjatel ennast kaitsta imitatsioonide ja kuritarvitamise vastu? Palun selgitage oma vastust.
10. Kuidas saaksid konkureerivad tootjad ennast kaitsta geograafilise tähise ülekasutamise vastu?

²¹ Uuringu lk 97.

²² Tapisserie d'Aubusson (Aubussoni vaibad), faïence de Moustiers (Moustiers'i fajanss), Pierre de Bourgogne (Bourgogne'i kivi) jne.

²³ Näiteks: Itaaliast pärinevad Pierre de Bourgogne'i (Bourgogne'i kivi) imitatsioonid, Rumeeniast pärinevad vetro di Murano (Murano klaasi) imitatsioonid.

²⁴ Näiteks dentelles de Binche (pits), Marmo di Carrara (marmor), Vetro di Murano (klaas), Horezu keraamika, Castilla-Leóni looduslik kivi.

²⁵ Botticino linn asub Brescia provintsis, Itaalias.

²⁶ Uuringu lk 99.

²⁷ *Ibid*, lk 109.

4. Muud võimalused peale ELi ühtlustatud kaitse

Uuringuga selgitati välja, et olemasolevad riiklikud õigusaktid kindlustavad teatava kaitse taseme, kui neid kasutatakse mittepõllumajanduslike toodete geograafilise tähise kaitse tagamiseks ELi tasandil.

Seadused kõlvatu konkurentsi²⁸ ja tarbijate eksitamise kohta, mis kehtivad kõikides ELi liikmesriikides, tagavad kaitse kõlvatute kaubandustavade, kaasa arvatud toote peamiste tunnuste, näiteks selle geograafilise päritolu kohta antava eksitava teabe vastu²⁹. Tegelikult on need seadused paraku piiratud ulatusega, kui küsimuse all on tõhusa kaitse kindlustamine mittepõllumajanduslike nimetuste väärkasutuse vastu.

Lisaks sellele erinevad kõnealused seadused liikmesriikide lõikes oluliselt. Näiteks vastutavad nende seaduste jõustamise eest erinevad riiklikud, piirkondlikud või kohalikud asutused³⁰ (Hispaanias) või tarbijate eraühingud (Saksamaal), mis tähendab, et seaduste jõustamisega kaasnevad erinevaid kulusid, menetlused ja vormilised nõuded. Uuringu kohaselt³¹ ei leitud riikides, kus geograafilise tähise õiguskaitse jõustamine toimub osutatud organisatsioonide kaudu, ühtki näidet mittepõllumajanduslike geograafiliste tähiste kaitsmise meetmete kohta.

Peale selle näitab uuring, et tootjad jätavad kõlvatu tava vastu tihti tsiviilkohtumenetluse algatamata, sest kulud võivad kujuneda väga suureks ja kõnealust tava on sageli raske tõendada³².

Kaubamärgi kaitsel on ka omad piirangud. See annab omanikule kaubamärgi kasutamise ainuõiguse. Valitud kaubamärk (nimetus, logo jne) ei pea olema mingil viisil seotud toodete või nende päritoluga. Sellele vastupidiselt on kaitstud geograafilise tähise eesmärk anda tarbijatele garantii, et kaubad on toodetud konkreetsetes kohas ja neil on sellest tulenevalt konkreetset kvaliteediomadused. Seetõttu ei taga kaubamärk tavaliselt sama teabe esitamist ja selliseid garantiisid nagu geograafiline tähis.

Teatavatel juhtudel võib geograafiline tähis saada mõningase kaitse kaubamärgi seaduse alusel, täpsemalt kollektiivsete või sertifitseerimismärkide kaudu. Kollektiivkaubamärgid kuuluvad tootjate rühmale (näiteks liidule) ja neid võib kasutada rohkem kui üks isik, kui kasutajad on rühma liikmed ja täidavad rühma kehtestatud reegleid. Sertifitseerimismärgi omanikuks on sertifitseeriv juriidiline isik, kes kontrollib, et märki kasutatakse sertifitseerimisstandardite kohaselt. Sertifikaadi väljaandja kontrollib märgi kasutamist ja tal on omavolilise kasutamise tõkestamise ainuõigus. Reeglina ei tohi sertifitseerija märki ise

²⁸ Kõlvatut konkurentsi võib defineerida kui „igasugust ausate äritavade ja tööstusalaste kaubandusajadega vastuolus olevat konkurentsiga seotud tegu”.

²⁹ Direktiivis 2005/29/EÜ määratletakse Euroopa Liidus ja kolmes muus EMP riigis keelatud ebaausad kaubandustavad. Artiklis 6 rõhutatakse, et kaubandustava tuleb pidada eksitavaks, kui see sisaldab valeandmeid, millega petetakse või tõenäoliselt petetakse keskmist tarbijat eelkõige seoses toote peamiste omaduste, näiteks geograafilise või kaubandusliku päritoluga. Artikliga 11 sätestatakse kaebuste esitamise võimalus, sest liikmesriigid ja teised EMP riigid peavad tagama piisavate ja tõhusate meetmete olemasolu selliste tavade vastu võitlemiseks. Need meetmed peavad sisaldama sätteid, mis võimaldavad isikutel või õigustatud huviga ettevõtetel (tarbijad ja konkurendid) algatada kohtumenetlus kõnealuste ebaausate tavade vastu ja/või esitada kaebus haldusasutusele selliste tavade kohta.

³⁰ Bulgaaria, Küprose, Eesti, Soome, Saksamaa, Kreeka, Itaalia, Läti, Luksemburgi, Poola, Portugali, Rumeenia ja Sloveenia haldusasutustel on kohustus saadud kaebused läbi vaadata. Suuremal osal pädevatest asutustest on võimalik kaebused erinevatel põhjustel tagasi lükata, nt Belgias jäetakse ratsionaliseerimise eesmärgil menetlemata 40 % kõikidest kaebustest ja läbi vaadatakse ainult need, mille puhul on tegemist olulise rahalise kahjuga.

³¹ Uuringu lk 35.

³² Uuringu lk 34–35.

kasutada ja kasutamine on lubatud igaühele, kes täidab sertifitseerimisstandardite tingimusi. Seda tüüpi kaitsele on iseloomulikud geograafilise tähise kaitse teatavad tunnused. Siiski ei sätestata üldises kaubamärgi seaduses eelnevalt kindlaksmääratud standardeid, eelkõige konkreetset seost teatava geograafilise piirkonnaga, ning sellega antakse kaubamärgi omanikule täielik vabadus määrata kindlaks oma kasutamistingimused. Järelkult puuduvad kollektiivsetel ja sertifitseerimismärkidel geograafilise tähise kava põhilised tagatise funktsioonid³³. Praegune ELi kaubamärgi süsteem ei hõlma sertifitseerimismärke, kuid võimaldab geograafilist tähist kasutavatel tootjatel registreerida oma nimetus kollektiivse ühenduse kaubamärgina.

Enamikul juhtudel sätestatakse piirkondlikes või siseriiklikes teatavaid käsitööstusvaldkondi käsitlevates õigusnormides ainult kollektiivne strateegia konkreetsete kohalike käsitööstusharude edendamiseks või kaitsmiseks. Tooteid käsitlevate eriseadustega kehtestatakse tegelikkuses üksnes toote spetsifikaadis esitatavad tingimused (näiteks Solingeni noad, Harrise tviid, Bordado da Madeira). Olemasolevad piirkondlikud ja siseriiklikud, kogu tööstust hõlmavat kaitset käsitlevad seadused ei ole ühtlustatud, erinedes suurel määral põhiaspektides, näiteks geograafilise tähise mõiste, kaitse ulatus, registreerimismenetlused, tasud, kontrollid ja jõustamine. Lisaks sellele saab kaitse tagamiseks riiklike seadusi kasutades tagada geograafilise tähise järgimise ainult asjakohases liikmesriigis. Sel viisil ei tagata kaitset kogu ELi ulatuses ega kindlustata kaitse jaoks võrdseid tingimusi ühtsel turul.

Küsimus

11. Mida arvate mittepõllumajanduslike geograafiliste tähiste ühtlustatud kaitse praegustest alternatiivsetest võimalustest?

II Geograafilise tähise kaitse võimalused ELi tasandil

ELi tasandil reageerimine eespool kirjeldatud probleemidele võib toimuda eri vormides. Geograafiliste tähiste parem kaitse peab kokku sobima kehtiva Euroopa ja rahvusvahelise õigusraamistikuga ning vastama nii majanduslikele kui ka sidusrühmade vajadustele. Olemasolev põllumajanduslike geograafiliste tähiste süsteem on selge võrdluspunkt. Komisjon püüab roheline raamatu järgmises osas välja selgitada huvitatud osapoolte arvamused mitmete parameetrite kohta, mida peetakse oluliseks mittepõllumajanduslike toodete geograafilise tähise kaitset käsitleva võimaliku ELi algatuse kavandamise jaoks.

1. Kaitse eesmärgid ja tingimused

Uute meetmete võimalikud eesmärgid ulatuvad intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepinguga sätestatud geograafilise tähise kaitse miinimumnõuete täitmisest täiendavate tingimuste sätestamiseni (täiendavate tingimuste näiteks võib tuua ELi õigusaktide nõuded põllumajanduslike geograafiliste tähiste kohta).

³³ Vt „Guide to geographical indicators linking products and their origins”, autorid Daniele Giovannucci, Tim Josling, William Kerr, Bernard O'Connor, May T. Yeung (International Trade Centre).

1.1 Märgistus: nimetused ja sümbolid

Märgistus, mida kõige sagedamini kasutatakse geograafilise tähise kaitsega tootele osutamiseks, on toote nimetus. See sisaldab väga tihti geograafilise piirkonna nime (konkreetne koht, piirkond või riik, näiteks Herend³⁴), mis on tõenäoliselt seotud kauba enda nimetusega, näiteks Šoti ruudumuster³⁵ või Aubussoni vaibad³⁶.

Kuid geograafiline tähis või sisaldada ka mittegeograafilist nime, eeldusel, et see nimi on ühemõtteliselt seotud toote päritolukohaga. Geograafilise tähise mõiste laiendamine seda laadi nimele võimaldab hõlmata rohkem tooteid. See lahendus võeti kasutusele ka põllumajanduslike geograafiliste tähistega seotud ELi süsteemis, mille raames on näiteks feta juust³⁷ ja Hispaania vahuvein Cava³⁸ kaitstud kui geograafilised tähised.

Teiseks võimaluseks, mis lubaks kohaldada veel laiemat kaitset, oleks selliste tekstita märgistuste või tunnuste geograafilise tähise kaitse, mis on ühemõtteliselt seotud teatava piirkonna, konkreetse koha või riigiga. Näiteks võiks tuua geograafilise ala kontuurid³⁹.

Küsimused

12. Kas juhul, kui ELi tasandil luuakse uus süsteem, peaks see kaitsma geograafilisi tähiseid, mis hõlmavad mittegeograafilisi, ühemõtteliselt teatava kohaga seotud nimesid?
13. Kui vastus eelmisele küsimusele on jaatav, siis kuidas saaks süsteem tagada, et selline kaitse ei mõjutaks negatiivselt teiste tootjate õigusi?
14. Kas samalaadne kaitse peaks hõlmama ka selliseid sümboleid nagu geograafilise ala kontuurid? Kui peaks, siis millistel tingimustel?

1.2 Millised tähised tuleks geograafilise tähise kaitse alt välja jätta?

Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping pakub mitmeid võimalikke vabastusi geograafilise tähise kaitse tagamise kohustusest. Nende hulka kuuluvad üldmõisted,⁴⁰ vastuolu tekkimine varasema kaubamärgiga⁴¹ ja teatavas ulatuses ka homonüümsete geograafiliste tähistega seotud juhtumid⁴². Mõistet peetakse üldmõisteks, kui tegemist on toote- või

³⁴ Laialt tuntud nimetus, mille on Ungaris asuva Herendi linna järgi saanud portselanist lauanõud ja dekoratiivesemed.

³⁵ Tartan (ruudumuster) on traditsiooniline Šoti kangamuster, mis koosneb erineva värvi ja laiusega, üksteisega ristuvatest ruute moodustavatest triipudest. Vt <http://www.merriam-webster.com/dictionary/tartan>. Šoti ruudumustri ühing (asutatud 1963) peab kõigi teadaolevate ruudumustrite registrit. Mustrite arv küünib umbes 1 300-ni.

³⁶ Aubussoni vaibad on põrandakatted, mida kootakse käsitsi Aubussoni ja Felletini külates Creuse'i departemangus Kesk-Prantsusmaal.

³⁷ Kreekas ei ole Feta nimelist piirkonda, kuid tähisel „feta” on pikaajalise ja järjepideva kasutamise väljakujunenud tugev seos geograafilise piirkonnaga, kus juustu toodetakse.

³⁸ Cavat toodetakse Kataloonias, Castilla-Leónis, Aragónis, Navarras, La Riojas, Extremaduras ja Valencias.

³⁹ USA Florida osariigi kontuurkaart oleks tüüpiline „apelsinide” tähise näide.

⁴⁰ Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu artikli 24 lõige 6: „Miski käesolevas osas ei kohusta liiget rakendama selle sätteid mõne teise liikme geograafilise tähise suhtes seoses kaupade või teenustega, mille puhul mainitud tähis on identne tavalises keelepruugis kasutatava terminiga, nagu näiteks selliste kaupade või teenuste üldnimi selle liikme territooriumil. (...)”.

⁴¹ Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu artikli 24 lõikes 5 sätestatakse: „Kui kaubamärgi registreerimise taotlus on esitatud või kaubamärk on registreeritud heauskselt või kui õigus kaubamärgile on omandatud heauskse kasutamise kaudu [...] enne, kui geograafiline tähis on oma päritolumaal kaitstud, ei tohi käesoleva osa rakendamiseks kasutatavad meetmed kahjustada kaubamärgi registreerimiskõlblikkust või registreerimise kehtivust või kasutamise õigust põhjusel, et see kaubamärk on kas identne või sarnane mingi geograafilise tähisega”.

⁴² Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu artikli 23 lõikes 3 sätestatakse: „Kui veinide geograafilised tähised on homonüümsed, siis tuleb tagada kaitse igale tähisele, juhul kui artikli 22 lõikes 4 pole sätestatud teisiti. Iga liige

teenuseliigi üldnimetusega (erinevalt konkreetsest kaubast või teenusest) selle riigi asjakohasel territooriumil, kus kaitset nõutakse. Näiteks tähistab mõiste „kölni vesi” praegu teatavat liiki parfüümi, olenemata sellest, kas seda toodetakse Saksamaal Kölni piirkonnas või mitte. Homonüümseteks geograafilisteks tähisteks peetakse selliseid tähiseid, mida kirjutatakse või hääldatakse sarnaselt, kuid mida samastatakse toodetega, mis pärinevad eri kohtadest, tavaliselt eri riikidest. Põhimõtteliselt ei ole põhjust nende samaaegse olemasolu õigust kahtluse alla seada. Siiski võib sellisele koosseisustsile seada tingimusi, mis hoiavad ära tarbijate eksitamise.

Sellised erandid on kajastatud ELi õigusaktides, mis käsitlevad põllumajandustoodete geograafilisi tähiseid⁴³. Õigusaktides on sätestatud ka muid registreerimisest vabastamise tingimusi, näiteks juhul, kui nimetused lähevad vastuollu taimesordi või loomatõu nimetusega⁴⁴ ja tõenäoliselt võivad eksitada tarbijat toote tegeliku päritolu osas. Ehkki need konkreetsed juhtumid ei ole seoses mittepõllumajanduslike toodetega tõenäoliselt asjakohased, oleks vaja kindlaks teha, kas mittepõllumajanduslike toodete eriomadused õigustaksid intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingus sätestamata erandite lisamist.

Küsimus

15. Kas te näete vajadust teha geograafilise tähise kaitsest täiendavaid erandeid lisaks nendele, mis on intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingus juba sätestatud? Palun selgitage oma vastust.

2. Mille suhtes tuleks geograafilise tähise kaitset kohaldada – kas sektoriteülene või sektoripõhine lähenemisviis?

Sektoripõhise lähenemisviisi korral kehtestatakse konkreetsed eeskirjad eri tooteliikide jaoks, näiteks selliste tooteliikide jaoks, mille jaoks on eriti oluline toormaterjalide (näiteks kivi) olemasolu. Selline ülesehitus toimib praegu Euroopa tasandil põllumajanduspiirkondades (kus on eraldi geograafilist tähist käsitlevad õigusaktid veini, kangete alkoholsete jookide, aromatiseeritud veinide ning põllumajandustoodete ja toiduainete jaoks), kuid jaotus on ilmselt selgitatav ajalooliste põhjustega. Alternatiivina sätestatakse horisontaalse lähenemisviisi raames süsteemi üldised põhielemendid, mida kohaldatakse kõikidele tooteliikidele.

peab piiritlema otstarbekohased tingimused, mille järgi kõnesolevaid homonüümseid tähiseid saab üksteisest eristada, arvestades vajadust tagada asjassepuutuvate tootjate jaoks õiglane režiim ja pidades silmas, et tarbijaid ei viidaks eksitusse”.

Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu artikli 22 lõikes 4 sätestatakse: „Käesoleva artikli lõigetes 1, 2 ja 3 käsitletud kaitset kohaldatakse geograafiliste tähiste puhul, mis, ehkki need on tähtselt võttes õiged selles osas, mis puutub kaupade päritoluterritooriumi, -piirkonda või -paikkonda, tekitavad üldsuses vale arusaama, et kaubad pärinevad teiselt territooriumilt.”.

⁴³ Näiteks määruse (EL) nr 1151/2012 (põllumajandustoodete ja toidu kvaliteedikavade kohta) artikli 6 lõiked 1, 4 ja 3.

⁴⁴ Määruse (EL) nr 1151/2012 (põllumajandustoodete ja toidu kvaliteedikavade kohta) artikli 6 lõige 2.

Küsimused

16. Kas te näete vajadust eristada eri kaitsekavasid sõltuvalt hõlmatud mittepõllumajanduslike toodete liikidest (sektoripõhine lähenemisviis)? Kui näete, palun selgitage, miks.
17. Kas teie arvates tuleks jätta geograafilise tähise kaitse ELi tasandil teatavate toodete suhtes kohaldamata? Jaatava vastuse puhul palun täpsustage.

3. Toote ja territooriumi vaheline seos

3.1 Kui tugev peaks olema seos territooriumiga?

Geografiline tähis peab näitama, et toode pärineb konkreetsest territooriumilt, konkreetsest piirkonnast või konkreetsest paikkonnast, ning et kaupade tuntud kvaliteet, maine või muu iseloomulik omadus tuleneb nende geograafilisest päritolust. Geograafilist tähist kasutatakse kauplemisel seose loomiseks toote kvaliteedi, maine või muude iseloomulike omaduste ja päritolukoha vahel. Nõutav on eriline „põhjuslik seos” toote kvaliteedi, maine või muude iseloomulike omaduste ja nende geograafilise päritolu vahel, sest need omadused sõltuvad tootmiskoha looduslikest tingimustest (konkreetsed geoloogilised, hüdroloogilised, pinnase ja kliima omadused) ja/või viisidest, kuidas kogukonna liikmed neid töötlevad (täpsemalt oskusteabest/konkreetsetest oskustest, mille selle piirkonna kohalikud asjatundjad on aastate jooksul välja arendanud).

Looduslik seos võib väljenduda erinevas vormis. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. novembri 2012. aasta määrusega (EL) nr 1151/2012 põllumajandustoodete ja toidu kvaliteedikavade kohta⁴⁵ sätestatakse näiteks kahte tüüpi geograafilise tähise märgistused põllumajandustoodete ja toiduainete jaoks: „kaitstud geograafilised tähised” (KGT) ja „kaitstud päritolunimetused” (KPN). Erinevuse aluseks on see, kui tugev on seos geograafilise piirkonnaga. Kaitstud geograafilise tähise puhul peab üks tootmise etappidest, töötlemine või valmistamine toimuma piirkonnas, samas kui toormaterjal võib pärineda teisest piirkonnast. Kaitstud päritolunimetuse puhul peab kogu tootmisprotsess toimuma asjaomasel geograafilisel alal, ja ka toore peab pärinema samalt alalt. Looduslikud seosed, mis põhinevad rangelt määratletud mõistel „terroir”,⁴⁶ on veelgi tugevamad veinisektoris, kus kõik tootmise etapid peavad toimuma ettenähtud geograafilisel alal mõlema geograafilise tähise märgistuse puhul. Kaitstud päritolunimetuse korral peab 100 % viinamarjadest pärinema eranditult sellelt alalt, kaitstud geograafilise tähise puhul on see määr 85 % või rohkem.

Geograafilise paikkonnaga seotuse nõuet võib kohaldada ka mittepõllumajanduslike toodete suhtes. Teatavatel juhtudel, näiteks marmori ja kivi puhul, on seose tugevus võrreldav põllumajandustoodetelt nõutava seose tugevusega. Sel juhul kohaldatakse eespool osutatud määrasid. Põhimõtteliselt on nii, et mida tugevam on seos, seda usaldusväärsem ja autentsem on toode tarbija silmis. Siiski võivad teatavad geograafilised tähised põhineda täielikult pigem inimese panusel kui looduslikel sisenditel või mainel. Uuring viitab sellele, et vaid vähesed

⁴⁵ ELT L 343, 14.12.2012, lk 1.

⁴⁶ Terroir on viinamarjakasvatuse valdkonna mõiste, mis seostab veini omadused viinamarjade kasvatamiskeskonna tingimustega.

mittepõllumajanduslikud tooted, mis võiksid kandideerida geograafilise tähise kaitsele, täidaksid ranged „kaitstud päritolunimetuse” nõuded⁴⁷.

Küsimused

18. Kui tugev peaks olema seos mittepõllumajanduslike toodete ja nende päritolukoha vahel, et täita geograafilise tähise kaitse saamise tingimused mis tahes uues süsteemis?
19. Kas uue süsteemi raames tuleks ette näha kahte tüüpi seoseid (millest üks on tugevam kui teine) mittepõllumajanduslike toodete ja nende päritolupiirkonna vahel?
20. Kas tuleks ette näha eri tootetüüpidest sõltuvad erinevused? Palun selgitage.

3.2 Kvaliteet ja toote spetsifikaat

Geograafiline tähis on eelkõige tarbijatele kvaliteedi tagamise kohustus ja tootjatele võrdsete tegutsemistingimuste tagatis. Seetõttu nõuab geograafilise tähise kaitset tagav süsteem toote ja selle tootmise protsessi konkreetsete põhiomaduste määratlemist. ELi põllumajanduslike geograafilisi tähiseid käsitlevate õigusaktide kohaselt peaksid tootjad esitama registreerimistaotluses kogu toote kirjeldamiseks vajaliku tehnilise teabe, andmed selle tootmismeetodi ja tootega seotud geograafilise ala kohta. Toote spetsifikaat on määrava tähtsusega tegur geograafilise tähise registreerimisel kaitse saamiseks.

Toote tunnuste kirjeldamise nõudega tagatakse toodete stabiilne kvaliteet, kuid ei nõuta kindla tasemega kvaliteeti. Seda saab saavutada üksnes kvaliteeditaseme miinimumnõuete kehtestamisega. Siiski ei tarvitse asjakohaste kvaliteedinormide kindlaksmääramine toimida kõikide toodete puhul ja kindla kvaliteeditaseme kehtestamine nõuab kaalutusõiguse elemendi lisamist.

Geograafilise tähise loodav lisandväärtus põhineb tarbija usaldusel. Geograafilise tähise kava peab andma tarbijale tagatise, et konkreetsed omadused, tuntud kvaliteet või geograafilise tähise maine säilitatakse kogu kaitse kehtivuse ajal. Selle eesmärgi saavutamiseks kehtestati kogu ELi hõlmava põllumajandustoodete geograafiliste tähiste süsteemiga arvukad nõuded registreerimise järel korraldatavatele kontrollidele, et tagada toodete vastavus toote spetsifikaadis esitatud tingimustele ja kindlustada nimetuse nõuetekohane kasutamine turul. Kõnealuseid kontrolle teeb tavapäraselt ainult määratud ametiasutus või valitud ja sertifitseeritud eraõiguslik asutus. Konkreetseid omadusi ja kvaliteeti ei tohiks siiski paika panna ülemäära kitsendavalt. Liiga üksikasjalik kirjeldus võib pärssida toote uuendamist, ja ehkki traditsioonilised tooted ei muutu väga sageli, arenevad need siiski edasi, peegeldades protsesside ja tehnoloogia edenemist. Keskenduda tuleks kvaliteedile, võimaldades loovuse koostoimet traditsioonilise oskusteabega. Näiteks tegi disainer Carlo Scarpa 1940. aastatel tihedat koostööd klaasipuhumismeistritega, et välja töötada uudsed meetodid, mis kuuluvad nüüd täielikult Vetro di Murano (klaas) töötlemise traditsioonide hulka.

Küsimused

21. Kas kvaliteedinormi kehtestamine mittepõllumajanduslikele toodetele oleks otstarbekas?
22. Kuidas tuleks sellist sihttasest määratleda?
23. Kas nõustute sellega, et geograafilise tähisega seonduvate konkreetsete omaduste, kvaliteedi ja päritolu säilitamist kogu kaitse kehtivusaja vältel oleks vaja kontrollida?

⁴⁷ Uuringu lk 298.

Palun selgitage.

24. Kas teie arvates tuleks kindlaks määrata toote konkreetsed omadused, et tagada kvaliteedi ja geograafilise päritolu vastavus nõuetekohastele standarditele, ent piiramata samal ajal innovaativsusust?

3.3 Toote hea maine

Geograafilise päritoluga seostatavat mainet võib kasutada täiendava või alternatiivse kriteeriumina lisaks toote konkreetsetele kvaliteediomadustele või loomupärastele omadustele. See võimaldaks hõlmata geograafilise tähise kaitsega ainult sellised tooted, mis on tarbijate seas juba omandanud hea maine. Sedalaadi lahendus seab paraku halvemasse olukorda uued või arenevad tooted, millel – määratluse kohaselt – ei ole veel mingit mainet.

Küsimused

25. Kas mittepõllumajanduslikele toodetele geograafilise tähise kaitse andmiseks tuleks nõuda „kvaliteeti, mainet ja muid omadusi”? Kui mitte kõiki, siis milliseid nendest elementidest tuleks teie arvates nõuda? Palun selgitage oma valikut.
26. Mida peaks sisaldama toote spetsifikaat? Kas tuleks kehtestada miinimumnõuded (näiteks kontrollide sageduse, toodete valimise meetodi ning eri tootmis- ja turustamisetappides osalejate suhtes)?

4. Kuidas kaitset tugevdada?

4.1 Siseriiklike seaduste ühtlustamine

Geograafilist tähist käsitlevate siseriiklike õigusaktide ühtlustamine tähendaks vajadust luua geograafilise tähise kaitse süsteem teatavates liikmesriikides, kus praegu selline süsteem puudub. Geograafiliste tähiste tõhusaks kaitsmiseks on konkreetset tähist vaja kaitsta kogu siseturul – vastasel juhul tekib oht eksitada tarbijaid erinevate liikmesriikide erinevate toodete ühesuguste geograafiliste tähistega.

Seda arvestades eeldaks ühtlustamine geograafilise tähise vastastikust tunnustamist ja kaitset, et välistada kattumist. Kattumise vältimiseks peavad liikmesriigid suutma avastada võimalikke vastuolus olevaid geograafilisi tähiseid, sealhulgas võõrkeelseid tähiseid. See oleks raske, eriti kui puudub vaidlustamisvõimalus riigiülesel tasandil. Niisiis on vaja luua erinevatest liikmesriikidest pärinevate sarnaste tähist vaheliste konfliktide lahendamise mehhanism.

Ühtse lähenemisviisi tagamiseks geograafilise tähise kaitse rakendamisele ja jõustamisele on vaja menetlusi, kaasa arvatud jõustamissätteid üsna suurel määral ühtlustada. Seda valikut kaaluti, kuid see jäeti kõrvale põllumajanduspoliitika valdkonnas, kus geograafilise tähise kaitse ainult ELi tasandil on reguleeritud määruste abil.

4.2 Kogu ELi hõlmava ühtse süsteemi loomine

ELi liikmesriikide seaduste ühtlustamise asemel võiks luua kogu ELi hõlmava ühtse süsteemi. See tagaks sidusa süsteemi kogu siseturu ulatuses ja kindlustaks tõhusama teenuse pakkumise n-ö ühe akna kaudu, võimaldades kaitset, mida kohaldatakse kogu ELis.

Kui selline süsteem kasutusele võetakse, vajab lahendamist küsimus, kas olemasolevad siseriiklikud geograafilise tähise kaitse süsteemid peaksid toimima koos uue ELi tasandi süsteemiga. Sedalaadi paralleelsed süsteemid on juba olemas, näiteks kaubamärkide valdkonnas, ja hakkavad tulevikus toimima patentide valdkonnas. Nende raames kasutatakse nn tööriistakasti ehk üldist lähenemisviisi, mis võimaldab kasutajatel valida oma vajadustele vastava asjakohase taseme ja ulatusega kaitse.

ELi ainuõiguslik süsteem oleks lihtsam, kuid see tähendaks ühtlasi, et kõikidele teistele liikmesriikidele laiendatakse vältimatult ka selliste nimetuste kaitset, mis on kaubanduslikult asjakohased ainult ühes liikmesriigis või liikmesriigis asuvas piirkonnas.

Kui kasutatakse paralleelseid süsteeme, on ladusa toimimise kindlustamiseks vaja erinevaid turvameetmeid, kaasa arvatud siseriiklike seaduste miinimumtasemel ühtlustamist aspektis, mis hõlmab nende koostoimet ELi õigustikuga.

Võimalikud vastuolud oleksid välditavad ainuõigusliku ja ammendava ELi tasandi süsteemi kasutuselevõtmisega, mis sarnaneb praegu põllumajandussektoris toimiva süsteemiga. Arvestades, et siseriiklikul tasandil ei tagata kaitset kogu ELi ulatuses, oleks vaja välja töötada üleminekukord juba olemasolevate siseriiklike geograafiliste tähiste jaoks.

Küsimused

27. Kas siseriiklike õigusaktide ühtlustamisest piisaks mittepõllumajanduslike toodete geograafiliste tähiste tõhusaks kaitsmiseks kogu siseturul või oleks teie arvates vaja ühtset kaitse süsteemi ELi tasandil?
28. Kui eelistate ühtset ELi süsteemi, siis kas riiklikud kaitsesüsteemid (näiteks praegused *sui generis* siseriiklikud seadused) peaksid samal ajal edasi toimima? Palun selgitage.

5. Registreerimine

Põhimõtteliselt ei oleks geograafiliste tähiste kaitsmiseks vaja tähiseid registreerida. Kui registreerimine ei ole kohustuslik, ei teki vajadust korraldada kaitse tagamiseks haldusmenetlusi. Süsteemid, mille raames kaitstakse geograafilisi tähiseid ilma registreerimiseta, toimivad ühes liikmesriigis (Läti) ja ka Šveitsis, kus on seadusega ette nähtud erimeetmed ja karistused tarbijate kaitsmiseks registreerimata geograafiliste tähiste eksitava kasutamise eest.

Registreerimissüsteemi puudumine tähendab sellise avaliku registri puudumist, millest oleks võimalik otsida ja tuvastada juba olemasolevaid geograafiliste tähiste nimetusi ja kindlaks teha asjakohaseid omanikke. See võib tekitada ebakindlust kaitse olemasolu või ulatuse suhtes. Samuti võib see raskendada tagatud kaitse jõustamist. ELi tasandi registreerimisprotsessis tuleks järgida põllumajanduslike geograafiliste tähiste süsteemide

(mille jaoks on ELi tasandil registreerimissüsteem juba olemas) eeskju. See pakuks suuremat kindlustunnet vaidluse korral, eriti õiguse rakendamisega seotud vaidluse korral. Registreerimisprotsessiga süsteem eeldaks enesestmõistetavalt ettevõtetelt selle protsessiga seotud haldustoimingute tegemist (taotluse esitamine, vastuväited, võimalikud tasud jms). See tekitaks teatavaid halduskulusid. Täiendavaid kulutusi tekiks ka seoses saadud geograafilise tähise edasise haldamisega (näiteks jõustamine, kohtuvaidlused jne).

5.1 Riiklike haldusasutuste roll ELi registreerimissüsteemis

Kui registreerimissüsteemi loomises jõutaks kokkuleppele, kerkiks järgmisena üles registreerimisprotsessi väljatöötamise küsimus. Geograafilise tähise registreerimistaotlusi on vaja analüüsida asjakohaste kohalike olude (kaasa arvatud teadmised kohaliku toorme omadustest, kohalikest traditsioonidest jms) valguses. Nende ülesannete jätmine ühtsele keskele ELi üksusele võib osutada raskeks. Samas, kui jätta otsustamine kaitse andmise tingimuste uurimise üle kohalike ekspertide pädevusse, võib tekkida oht, et kohalikud tavad arenevad eri suundades. See võib kahjustada üldist sidusust ja süsteemi usaldusväärsust.

Põllumajandustoodete puhul lahendati see probleem kaheastmelise süsteemi kaudu, mille raames usaldab keskasutus selle analüüsi aspekti konkreetsele geograafilisele keskkonnale ja inimteguritele kõige lähemal asuvatele riiklikele ametiasutustele. Selle mudeli kasutamise korral tõmmatakse selge eraldusjoon kogu ELi ühiste kriteeriumide vahele, mida kontrollib keskasutus, ja kohalike eripärade vahele, mida võib kontrollida suurem hulk kohalikke asutusi.

5.2 ELi registri haldamine

Põllumajandustoodete kogu ELi hõlmavat geograafiliste tähiste registrit haldab praegu Euroopa Komisjon. Mittepõllumajanduslike geograafiliste tähiste samalaadset registrit võiks hallata samuti komisjon või selle ülesande võiks anda uuele või olemasolevale ELi ametile.

Küsimused

29. Kas uue süsteemi loomise korral peaks see teie arvates sisaldama registreerimisprotsessi mittepõllumajandusliku geograafilise tähise kaitsmiseks?
30. Kas teie arvates ületavad geograafilise tähise registreerimissüsteemi võimalikud kulud registreerimiseta süsteemi kulusid?
31. Kas teie arvates peaks registreerimisprotsess hõlmama siseriiklikku elementi, näiteks toote spetsifikaadis esitatud tingimustele vastavuse, ettenähtud geograafilise ala, kvaliteedi, maine jms kontrollimist?

5.3 Protsessi sisu

5.3.1 Taotlejad

Geograafiliste tähiste ELi tasandi registreerimisprotsessi kasutuselevõtmise korral tuleks esmajärjekorras kindlaks määrata, kellel on õigus taotleda kaitset.

Praeguses põllumajanduslike geograafiliste tähiste ELi tasandi süsteemis võib ELis või väljaspool ELi asuvate piirkondadega seotud geograafilise tähise nimetuse registreerimistaotluse tavapäraselt esitada tootjate rühm (või erandjuhul üksiktootja). Erineva lähenemisviisi kasutamine mittepõllumajanduslike toodete puhul ei ole põhjendatud.

Siiski näitavad uuringu tulemused, et teatavates liikmesriikides saavad geograafilise tähise kaitset taotleda ka kaubanduskojad, kohalikud kogukonnad, riigiasutused või tarbijate liidud⁴⁸. Geograafilise tähise kaitse taotlemise võimaldamine tarbijaliitudele ja riigiasutustele võib tugevdada toote spetsifikaadis esitatud tingimuste kvaliteediaspekti. Tootjad peavad siiski vahetult osalema selliste eeskirjade kehtestamises, mida hakatakse kohaldama nende tootmisprotsessidele⁴⁹.

Küsimused

32. Kas uue süsteemi loomise korral peaksid tootjad ja nende liidud olema ainsad isikud, kellel võimaldatakse taotleda mittepõllumajanduslike geograafiliste tähiste registreerimist, või peaksid ka teised organisatsioonid saama taotlemisvõimaluse? Kui peaksid, siis millised organisatsioonid?
33. Kas taotluse esitamise võimaluse peaksid saama üksiktootjad?

5.3.2 Geograafilise tähise registreerimise vaidlustamine

Süsteemi usaldusvärsuse ja õiguskindluse tagamiseks on oluline anda huvitatud osapooltele võimalus vaidlustada märgise registreerimine geograafilise tähisena. Vaidlustamisprotsess peaks esmajärjekorras tagama geograafilist tähist kandva märgise vastavuse ettenähtud tingimustele (näiteks, et tegemist ei ole üldnimetusega) ja ära hoidma juba olemasolevate õiguste kahjustamise antava kaitse poolt (näiteks homonüümsed geograafilised tähised, kaubamärgid). ELi põllumajandust reguleerivate õigusaktidega võimaldatakse praegu vastuväiteid esitada liikmesriigi või kolmanda riigi ametiasutustel või õigustatud huvi omaval mis tahes füüsilisel või juriidilisel isikul, kelle asukoht on kolmandas riigis või asukoht või alaline elukoht on muus liikmesriigis kui geograafilise tähise registreerimistaotluse esitanud liikmesriik⁵⁰.

Küsimus

34. Kas nõustuksite uue süsteemi loomise korral, et see peaks hõlmama vaidlustamisprotsessi ja olema avatud sama tüüpi huvitatud osapooltele, kellele võimaldatakse juurdepääs põllumajanduslike geograafiliste tähiste suhtes kehtivate eeskirjade kohaselt?

5.3.3 Tasud

Kaubamärkide ja patentide registreerimine on tavapäraselt kogu maailmas tasuline ja uuringu andmetel võtab geograafilise tähise registreerimise eest tasu üheksa (Horvaatia ühinemise

⁴⁸ Uuringu lk 302.

⁴⁹ *Ibid*, lk 303.

⁵⁰ Määruse (EL) nr 1151/2012 (põllumajandustoodete ja toidu kvaliteedikavade kohta) artikli 51 lõige 1.

järel kümme) riiklikku asutust⁵¹. Tasud võivad aidata katta geograafiliste tähiste registreerimise haldamisega seotud kulusid ja aitavad registreerimistaotluste vastuvõtmisel piirduda tõsiselt võetavate ja kindlate äriprojektidega. Teisest küljest võivad tasud süsteemi kasutamise juurest eemale peletada eelkõige väikesed tootjate rühmad. Põllumajandussektoris on geograafiliste tähiste registreerimine ELi tasandil praegu tasuta⁵².

Küsimused

35. Kas mittepõllumajanduslike geograafiliste tähiste kaitsmine ELi tasandil registreerimise kaudu peaks olema tasuline?
36. Millist registreerimistasu määra peaksite õiglaseks?

6. Kaitse ulatus

6.1 Antud kaitse tase

Kavandatud tulemuste saavutamiseks peab antud õiguslik kaitse pakkuma kaitset terve rea käitumisviiside ja tavade vastu, mis võivad kahjustada geograafilise tähise omanikku ja tarbijat. Selline kaitse ei tohi endast siiski kujutada põhjendamatut konkurentsitakistust siseturul.

Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingus on sätestatud kaks kaitse tüüpi: üldine kava, millega kehtestatakse kaitse miinimumnõuded kõikidele tootetüüpidele (artikkel 22) ja erikava, millega kehtestatakse kõrgema tasemega kaitse ainult veinidele ja kangetele alkoholsetele jookidele (artikkel 23).

Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu artiklis 22 on sätestatud WTO liikmete üldine kohustus tagada kaitse geograafilise tähise eksitava kasutamise ja kõlbatut konkurentsi kujutava kasutamise vastu. EL on juba taganud põllumajanduslikele geograafilistele tähistele palju kõrgema tasemega kaitse. Seetõttu oleks raske õigustada mittepõllumajanduslike toodete erinevat kohtlemist, juhul kui me töötame välja uue süsteemi. Erinev kohtlemine võiks avaldada negatiivset mõju ka ELi strateegiale ELi geograafiliste tähiste kõrgema tasemega kaitse saavutamiseks kolmandates riikides.

Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu artikliga 23 nähakse siiski ette palju kõrgema tasemega kaitse, nõudes WTO liikmetelt geograafilise tähise sellise kasutamise tõkestamist, mille puhul märgistatakse veinid või kanged alkohoolsed joogid, mis ei pärine geograafilise tähise osutatud kohast, isegi kui kaupade tegelik päritolu on samuti näidatud või geograafilist tähist kasutatakse tõlgitult või sellega kaasnevad väljendid nagu „liik”, „tüüp”, „stiil” või „imitatsioon”. Veini ja kangete alkoholsete jookide geograafilisi tähiseid tuleb kaitsta isegi juhul, kui väärkasutus ei põhjusta üldsuse eksitamist.

Sedalaadi suurendatud kaitse toob mittepõllumajandusliku geograafilise tähise tootjatele arvestatavat kasu. Nad saavad kasu ka kaitse tõttu, mis antakse kõikidesse ELi ametlikes keeltesse tõlkimisel kasutatud nimele või selliste väljendite, nagu „tüüp” ja „liik” kaasnemise korral. Siiski suureneks tootjate vaheliste vaidluste risk, sest konflikt võib tekkida mitte ainult

⁵¹ Vt uuringu I lisa.

⁵² Kui tegemist on põllumajandustoodete ja toiduainetega, pakutakse liikmesriikidele võimalust võtta tasu oma tasandi süsteemi haldamiskulude katmiseks (määruse (EL) nr 1151/2012 artikkel 47).

geograafilise tähise nime kasutamise puhul, vaid ka seoses selle kasutamisega tõlkes ja teatavates väljendites.

Küsimused

37. Millise ulatusega kaitse tuleks ELis anda mittepõllumajanduslikele geograafilistele tähistele?
38. Kas mittepõllumajanduslikele geograafilistele tähistele antav kaitse peaks olema vastavuses põllumajanduslikele geograafilistele tähistele ELi tasandil juba pakutavatele tagatistele? Kui peaks, siis kui suures ulatuses?

6.2 Geograafilise tähisega seotud õiguste järelevalve ja jõustamine

Õiguslikust seisukohast on geograafilised tähised erilised intellektuaalomandiõigused, mis tähendab, et need ei ole eelkõige üksikisiku eraomand, vaid kuuluvad tervele tootjate kogukonnale, kes täidavad tootespetsifikatsioonides ettemääratud tingimused ja kellel on seos geograafilise asukohaga. Need võivad kehastada ka teatavaid väärtusi, mis on tervele kogukonnale eluliselt olulised, näiteks kohalikke traditsioone ja kultuuripärandit. Seetõttu toetavad riigiasutused sageli kohalikke geograafilise tähisega toodete tootjaid nende õiguste järelevalvel ja jõustamisel. EL on näiteks kehtestanud põllumajanduslike geograafiliste tähistele *ex officio* kaitse, kuna riigiasutused vastutavad õiguslikele nõuetele vastavuse kontrolli süsteemi loomise eest ja tagavad süsteemi ladusa toimimise. Samal ajal tähendaks mittepõllumajanduslike geograafiliste tähistele jaoks samasuguse süsteemi loomine riigiasutustele täiendavaid kohustusi ja tekitaks neile kulutusi.

Küsimus

39. Kas eelistaksite, et mittepõllumajanduslike geograafiliste tähistega seotud õiguste järelevalvet teostataks ja neid jõustataks sellise süsteemi abil, mis kuulub täielikult erasektorile või täielikult avalikule sektorile või kujutaks endast avaliku ja erasektori kombinatsiooni? Palun selgitage, võttes võimaluse korral arvesse õiguste jõustamise tõhusust ja kulusid.

6.3 Mittepõllumajandusliku geograafilise tähise kaitse kestus

Teatavate intellektuaalomandiõiguste, näiteks patentide ja disainilahenduste korral ei ole monopoli säilitamine väga pika aja jooksul ühiskonnale kasulik. Seetõttu on nende õiguslik kaitse piiratud kestusega. Ilmselt ei ole see nii kaubamärkide ja geograafiliste tähistele korral, mis kaitsevad teatavaid nimesid. Näiteks kehtib registreeritud ühenduse kaubamärk kümme aastat alates taotluse esitamise kuupäevast ja seda saab pikendada määramata ajaks järgmiste kümne aasta pikkuste ajavahemike kaupa. Põllumajandustoodete ühtne geograafiline tähis – mille põhimõtteks on piirkondliku/kohaliku pärandi, traditsioonide ja oskusteabe säilitamine – on kaitstud määramata ajaks, ilma uuendamisnõudeta. Enamik liikmesriike, kes on mittepõllumajanduslike toodete geograafiliste tähistele kaitseks loonud *sui generis* süsteemi, pakuvad samuti kaitset määramata ajaks, ilma uuendamisvajaduseta.

Küsimus

40. Kas teie arvates peaks mittepõllumajanduslike toodete geograafilise tähise kaitse olema piiramatu kestusega või tähtajaline koos uuendamisvõimalusega? Kui eelistate piiratud kestust, siis kui pikk peaks tähtaeg olema?

7. Pärast registreerimist

7.1 Kaitse tühistamine

Teatavatel juhtudel tuleks tagatud kaitse lõpetada, isegi kui geograafilise tähise kaitse on antud määramata ajaks või kui määratud tähtaeg ei ole veel saabunud. Põllumajanduslike geograafiliste tähiste valdkonnas võib selle põhjuseks olla toodete mittevastavus asjakohases spetsifikaadis esitatud tingimustele või toote geograafilise tähise all turule laskmata jätmise märkimisväärselt pika ajavahemiku jooksul⁵³. Tühistamise protsessi võib hallata registreerimise eest vastutav üksus või teise võimalusena vahetult kohus. See protsess pakub täiendavat kontrollitasandit, ja suurendab potentsiaalse süsteemi üldist usaldusväärsust. Samas võib see tekitada ebakindlust õiguste valdajates ja suurendada protsessi eest vastutava asutuse kulusid.

Küsimused

41. Kas olete nõus, et pärast registreerimist peaks olema võimalik geograafilist tähist tühistada?
42. Kellel peaks olema lubatud esitada geograafilise tähise tühistamise taotlus?
43. Kas nõustuksite uue süsteemi loomise korral sellega, et tühistamise protsess tuleks kasutusele võtta samade tähtaegade ja tingimustega, mis kehtivad põllumajanduslike geograafiliste tähiste suhtes?

7.2 Geograafiliste tähiste ja kaubamärkide võimalikud vastuolud

Vaja on kujundada välja selge seos mittepõllumajanduslike toodete potentsiaalse geograafiliste tähiste süsteemi ja kaubamärgiseaduse vahel, et vältida õiguslikku ebakindlust ja vastuolus olevate nimetuste tõttu tekkivat segiajamist.

Intellektuaalomandiõiguse üldiseks põhimõtteks, mida kohaldatakse kaubamärkidele, disainilahendustele, patentidele jms, on varem saadud õiguse ülimuslikkus (täpsemalt põhimõte „esimene tulija saab õiguse esimesena”). Selle põhimõtte kohaldamine kaubamärkide ja mittepõllumajanduslike geograafiliste tähiste vahelistele seostele võib aidata kogu süsteemi lihtsustada.

Põllumajandustoodete ühtne geograafiliste tähiste süsteem sisaldab erisätteid geograafiliste tähiste ja kaubamärkide suhte kohta. Need on järgmised:

- a) varem olemasoleva kaubamärgi maine võib takistada geograafilise tähise registreerimist, kui geograafilise tähise registreerimine võib eksitada tarbijaid toote tegeliku olemuse suhtes;

⁵³ Määruse (EL) nr 1151/2012 artikkel 54.

b) kaubamärk, mis ei vasta kirjeldatud olukorrale ning mille registreerimist on taotletud, mis on registreeritud või mis on välja kujunenud kasutuse alusel heas usus enne geograafilise tähise ELi tasandil registreerimise taotluse esitamiskuupäeva, peaks kehtima paralleelselt koos registreeritud geograafilise tähisega;

c) geograafilise tähise registreerimine peaks välistama kaubamärgi registreerimise, mida taotleti hiljem kui geograafilise tähise registreerimist, kui registreerimise võimaldamine läheks vastuollu geograafilisele tähisele antud kaitsega. Sellisel juhul peaksid riiklikud või Euroopa kaubamärgiametid *ex officio* keelduma kaubamärgi registreerimisest.

Tuleks märkida, et selguse ja sidususe tagamiseks ELi tasandil tuleks mittepõllumajanduslike toodete geograafilise tähise kaitse suhtes kohaldada samu eeskirju.

Küsimused

44. Kas teie arvates tuleks geograafiliste tähiste ja kaubamärkide suhtes kohaldada üksnes põhimõtet „kes ees, see mees” (mis tähendab, et varem saadud õigus on alati ülimuslik)?
45. Kas geograafilised tähised peaksid teatavates tingimustes olema kaubamärkide suhtes ülimuslikud? Palun selgitage.

Kokkuvõte

Kõik huvitatud osapooled on kutsutud käesolevas rohelises raamatus tõstatatud teemade kohta arvamust avaldama, vastates dokumendis esitatud konkreetsetele küsimustele. Vastused tuleks saata komisjonile 28. oktoobriks 2014 e-kirjaga järgmisele aadressile: MARKT-CONSULTATION-GIs@ec.europa.eu.

Saadud vastused avaldatakse siseturu ja teenuste peadirektoraadi veebisaidil, juhul kui ei esitata muid taotlusi. Oluline on tutvuda käesolevale konsultatsioonidokumendile lisatud avaldusega isikuandmete puutumatuse kohta, milles selgitatakse, kuidas teie isikuandmeid ja küsimustele antud vastuseid käsitletakse.